

A NEMZETKÖZI JOG ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE

**Nagy Boldizsár előadása az ELTE
Állam- és Jogtudományi Karán**

2016

A NEMZETKÖZI JOG ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE

Az illúziók lerombolása:

vagy a belső jog sem jog,

vagy a nemzetközi jog is az.

AZ ENSZ Nemzetközi Jogi Bizottsága, 2001

James Crawford, a tervezet előadója (rapporteurje)

A Közgyűlés 56/83. sz. határozata az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelősségről (2002. január 28.)

A Közgyűlés

...

3. Tudomásul veszi a Nemzetközi Jogi Bizottság által beterjesztett, az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelősségről szóló tervezetet, amelynek szövege e határozat függeléke, és a kormányok figyelmébe ajánlja azt, anélkül, hogy ez eldöntené azt a kérdést, a jövőben elfogadják-e a tervezetet vagy más megfelelő lépést tesznek.

4. Elhatározza, hogy az ötvenkilencedik ülészak ideiglenes napirendjére vesz egy témát „az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelőssége” címmel.

A Közgyűlés 59/35. sz. határozata az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelősségről

- 1. „Ismét a kormányok figyelmébe ajánlja az (2004. december 16.)**
- 2. államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelősségre vonatkozó cikkelyeket, anélkül, hogy ez eldöntené azt a kérdést, a jövőben elfogadják-e a tervezetet vagy más megfelelő lépést tesznek”**
- 3. A Főtitkár útján felkéri a kormányokat, hogy írásban fejtsék ki, mi a teendő a felelősségi cikkekkel**
- 4. Összegyűjti a nemzetközi bíróságok és egyéb ítélkező testületek azon döntéseit, amelyekben a tervezetre hivatkoznak**
- 5. Elhatározza, hogy a hatvankettedik ülészak ideiglenes napirendjére vesz egy témát „az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelőssége” címmel.**

Vita 2007-ben

Fejlődők: (és Franciaország, Portugália)
egyezményt pártolnak

Legtöbb fejlett állam: maradjon az, ami

Mr. BROWN (United Kingdom) said the text of the articles in their entirety had not been wholly satisfactory to every State. Nevertheless, States had accepted them in their current form. At present, many of the articles reflected an authoritative statement of international law and had been referred to by international courts and tribunals, writers and, more recently, domestic courts. It was difficult to see what would be gained by the adoption of a convention.

He said the United Kingdom considered there was a real risk that, in moving towards that goal, old issues might be reopened, and a convention with a small number of participants might serve to undermine the current status the articles had achieved. His delegation considered that it would be sensible and appropriate to take no further action on the articles, leaving them to exert a growing influence through State practice and jurisprudence.

(VI. Bizottság vitáinak összefoglalója, 2007- október 23),

<http://www.un.org/News/Press/docs/2007/gal3325.doc.htm>)

**Az ENSZ Közgyűlésének A/RES/62/61 sz. határozata (2008. január 8.) , A/RES/65/19 sz. és A/RES/68/104 sz. határozata
Déjá vu?**

2008, 2011 és 2013 egybehangzóan:

1. „Ismét a kormányok figyelmébe ajánlja az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelősségre vonatkozó cikkelyeket, anélkül, hogy ez eldöntené azt a kérdést, a jövőben elfogadják-e a tervezetet vagy más megfelelő lépést tesznek”
2. A Főtitkár útján felkéri a kormányokat, hogy írásban fejtsék ki, mi a teendő a felelősségi cikkekkel
3. Felkéri a Főtitkárt, hogy tegye naprakésszé a nemzetközi bíróságok és egyéb ítélkező testületek azon döntéseinek 2004-re elkészült gyűjteményét, amelyekben a tervezetre hivatkoznak
4. Elhatározza, hogy a hatvanötödik ülészak (2010 ősz) ideiglenes napirendjére vesz egy témát „az államok nemzetközi jogsértő cselekedeteiért fennálló felelőssége” címmel.

**Legutóbbi
gyűjtemény:
A/68/72**

(2013-ben a hetvenegyedik (2016 ősz) ülészak ideiglenes napirendjére veszi ugyanazt a témát)

Két további felelősség téma:

A nemzetközi jogban nem tiltott magatartással okozott károkért való helytállás (liability) - 1978 óta -

1992-ben kétfelé választották (megelőzés – következmények) szűkítették

A veszélyes tevékenységekből eredő határon túli sérelem megelőzése (tervezet-cikkelyek): 2001 Id. Olvasókönyv, 539. old

A veszélyes tevékenységekből eredő határon túli sérelem esetén előálló helytállási kötelezettség (liability), azaz a kártalanítási kötelezettség allokációjának elvei 2002-2006 (Id. 61/36 KGY határozat melléklete)

A/62/452 KGY határozat (2007) és A/RES/68/114 KGY határozat (2013)

– nem dönt sorsukról a Nemzetközi Jogi Bizottság az elsőből szerződést akar, a másodikból nem. 2016-ban újra napirendre tűzik

A nemzetközi szervezetek felelőssége

2002: Giorgio Gaia rapporteur, 2003 első jelentés, 2011-ben a Bizottság elfogadja második olvasatban és átadja a Közgyűlésnek. A Közgyűlés a tagállamok figyelmébe ajánlja, anélkül, hogy eldöntené... 2017-ben lesz újra napirenden

AZ ÁLLAMFELELŐSSÉG-TERVEZET SZERKEZETE

I. RÉSZ

A NEMZETKÖZI JOGI FELELŐSSÉG KELETKEZÉSE

II. RÉSZ

A NEMZETKÖZI ÁLLAMFELELŐSSÉG TARTALMA

III. RÉSZ

AZ ÁLLAM NEMZETKÖZI FELELŐSSÉGÉNEK ALKALMAZÁSA

IV. RÉSZ

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

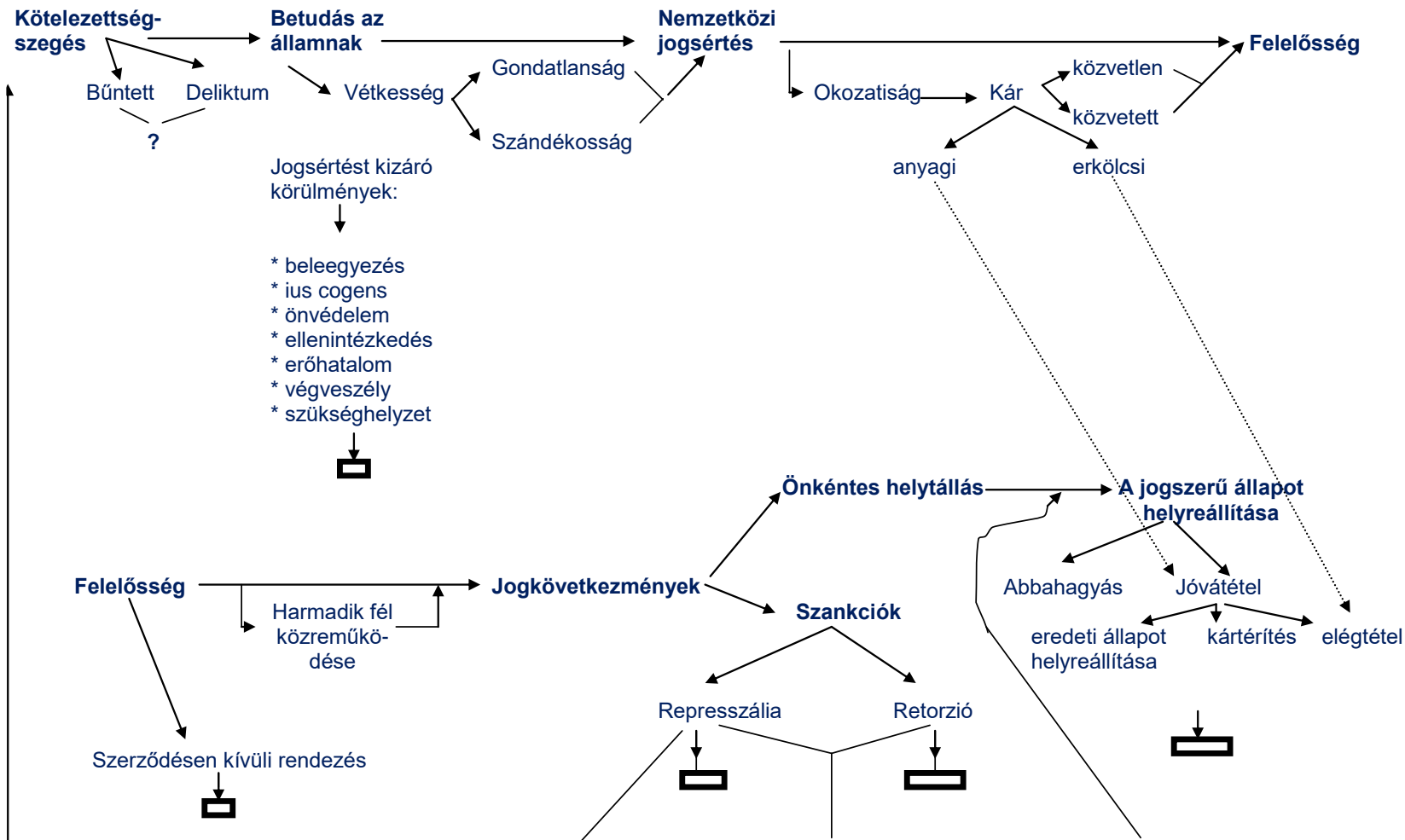
A teljes tervezet olvasható magyarul :

Nagy B. – Jeney P. (szerk): Nemzetközi Jogi Olvasókönyv,

Osiris, Budapest. 2002, 527 – 538.o.

A FELELŐSSÉG SZERKEZETE

BENNE: ELSŐ RÉSZ: A FELELŐSSÉG KELETKEZÉSE

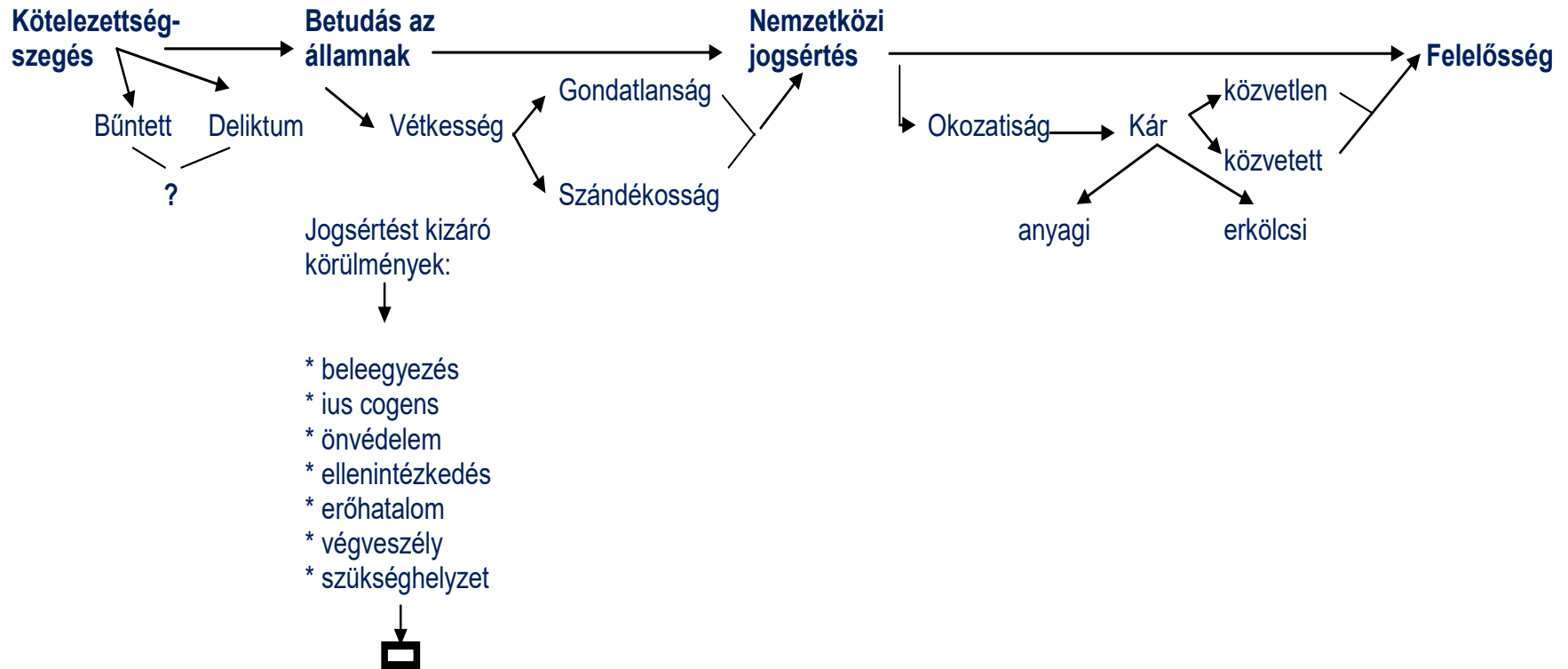
Az objektív felelősségi elmélet

A nemzetközi jogsértés – és az ebből fakadó államfelelősség – megléte nem függ sem a jogsértő tevékenységet megvalósító személy, sem a mögötte álló állam szándékától.

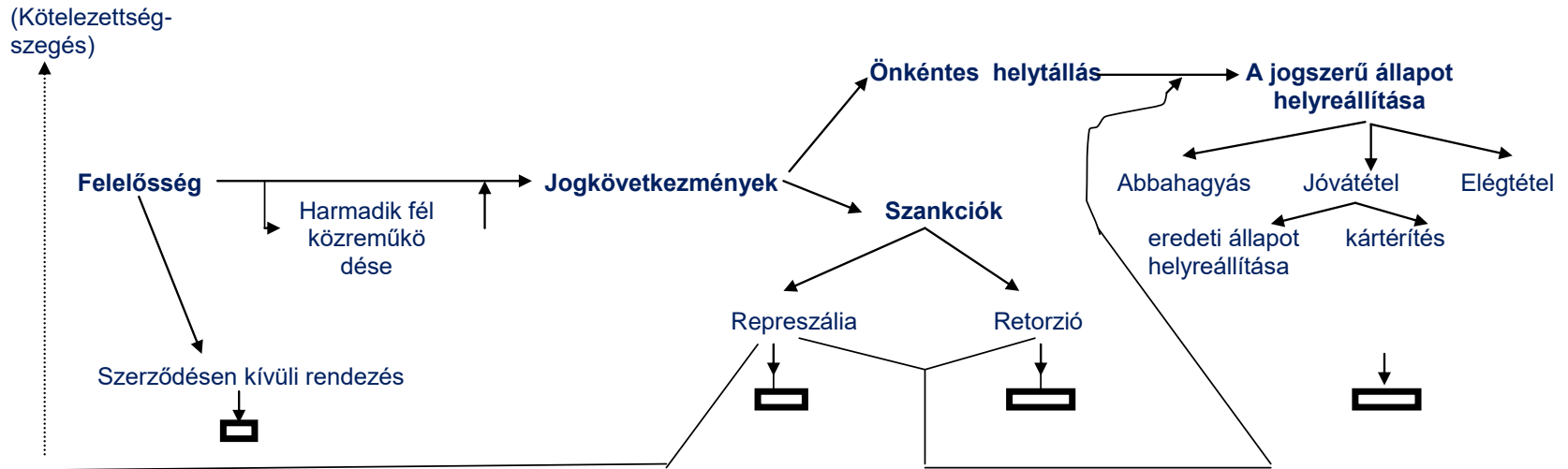
Az államfelelősség joga nem ismeri a felróhatóság, a szándékosság és az enyhe vagy súlyos gondatlanság kategóriáit.

Ha kötelezettségszegő tett betudható az államnak és nincs kimentő ok, a felelősség megáll.

A felelősség szerkezete I

A felelősség szerkezete II.-

A NEMZETKÖZI JOG ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE

ILC felelősség tervezet, 2001

25. cikk

Szükséghelyzet

1. Az állam nem hivatkozhat szükséghelyzetre, mint valamely nemzetközi kötelezettségével összhangban nem álló cselekedet jogellenességét kizáró okra, kivéve, ha ez a cselekedet:

- (a) az adott állam egyetlen eszköze arra, hogy valamely lényegbevágó érdekét súlyos és küszöbön álló veszélytől megóvja, és
- (b) a cselekedet nem csorbítja komolyan azon államnak, vagy államoknak a lényegbevágó érdekeit, amelyekkel szemben a kötelezettség fennáll, illetve a nemzetközi közösség mint egész érdekeit.

2. Szükséghelyzetre, mint jogellenességet kizáró okra az állam semmilyen esetben nem hivatkozhat, ha:

- (a) a szóban forgó nemzetközi jogi kötelezettség kizárja a szükséghelyzetre hivatkozást, vagy
- (b) az állam közrehatott a szükséghelyzet bekövetkeztében.

**Bős-
Nagymaros
példája!**

MÁSODIK RÉSZ

A NEMZETKÖZI ÁLLAMFELELŐSSÉG

TARTALMA -

I. Alapelvek

28. cikk

A nemzetközi jogsértés jogkövetkezményei

Az állam nemzetközi jogi **felelőssége**, amivel az Első Rész rendelkezései szerinti nemzetközi jogsértés jár, az ebben a részben megállapított **jogkövetkezményeket vonja maga után.**

29. cikk

A teljesítés folyamatos kötelessége

A nemzetközi jogsértő cselekedet e rész szerinti következményei **nem hatnak ki** a felelős állam azon **folyamatos kötelességére**, hogy teljesítse a megszegett kötelezettséget.

A FELELŐSSÉG TARTALMA

30. cikk

Abbahagyás és meg-nem ismétlés

A nemzetközi jogsértő cselekedetért felelős állam köteles:

- (a) abbahagyni a cselekedetet, ha az folytatódó;
- (b) A meg-nem-ismétlésre vonatkozó megfelelő biztosítékokat és garanciákat felajánlani.

31. cikk

Jóvátétel

1. A felelős állam köteles teljesen jóvátenni a nemzetközi jogsértéssel okozott sérelmet.
2. A sérelem magába foglal mindenfajta kárt, anyagit és erkölcsit egyaránt, amit az állam nemzetközi jogsértése okozott.

A Chorzówi Gyár ügye, Az Állandó nemzetközi Bíróság ítélete.1928

„...a jóvátételnek, amennyire lehet, ki kell küszöbölnie a jogellenes cselekedet összes következményét és helyre kell állítania azt a helyzetet, amely minden valószínűség szerint fennállna, ha a jogellenes cselekedetet nem követték volna el. Természetbeni helyreállítás, vagy - ha ez lehetetlen-, a helyreállítás nyomán előálló értékkel azonos összeg megfizetése és kártérítés azokért a veszteségekért, amelyek a helyreállítás vagy a helyébe lépő kifizetés nem fedez - ezek azok az elvek, amelyeket alkalmazni kell a nemzetközi joggal ellentétes cselekedet nyomán fizetendő kártérítés meghatározásakor ”.

The Factory at Chorzow (Claim for Indemnity)
(The Merits) Germany v. Poland PCIJ Judgment No. 13,
1928. szeptember 13, 125. pont.

A FELELŐSSÉG TARTALMA

II. A sérelem jóvátétele

34. Cikk

A jóvátétel formái

A nemzetközi jogsértéssel okozott sérelem teljes jóvátétele **helyreállításból, kártérítésből és elégtételből** áll, ezek egyikéből, vagy kombinációjukból, összhangban ennek a fejezetnek a rendelkezéseivel.

35. cikk.

Helyreállítás

A nemzetközi jogsértésért felelős állam köteles a helyreállításra, azaz a **jogsértő cselekedet előtt fennállt helyzet visszaállítására**, amennyiben és amilyen mértékben a helyreállítás:

- (a) **fizikailag nem lehetetlen**;
- (b) **nem jár teljesen aránytalan teherrel** ahhoz az előnyhöz képest, ami a helyreállításból fakad, szemben a kártérítéssel.

A FELELŐSSÉG TARTALMA

36. cikk

Kártérítés

1. A nemzetközi jogsértésért felelős állam köteles a jogsértéssel okozott **kár megtérítésére**, amennyiben a kárt nem teszik jóvá helyreállítás révén.
2. A kártérítésnek fedeznie kell **bármely anyagilag felbecsülhető kárt**, beleértve az **elvesztett hasznot**, ha azt megállapítják.

37. cikk

Elégtétel

1. A nemzetközi jogsértésért felelős állam köteles elégtételt adni a jogsértéssel okozott sérelemért, amennyiben amennyiben a sérelmet nem teszik jóvá helyreállítás vagy kártérítés révén.
2. Az elégtétel állhat a kötelezettségszegés **elismeréséből, sajnálkozás** kifejezéséből, formális **bocsánatkérésből** vagy adható más alkalmas módon.
3. Az elégtétel nem lehet aránytalan a sérelemhez képest és nem ölthet a felelős államot megalázó alakot.

III. RÉSZ: A FELELŐSSÉG ÉRVÉNYESÍTÉSE

A sértett állam

A felelősségi igény

Az ellenintézkedések

A SÉRTETT ÁLLAM (42.CIKK)

A sértett állam

a kötelezettség által **közvetlenül jogosított** állam;

Példa: szabad hajózás jogának megsértése, vagy a diplomáciai jogok megsértése

Sértett állam lehet **továbbá**

valamely **államcsoport tagja**, vagy egyszerűen **a nemzetközi közösség tagja**

ha

az államcsoporttal/nki közösséggel szemben elkövetett kötelezettségzegés az adott államot **különösen érinti**, vagy a kötelezettségzegés természete olyan, hogy **az összes jogosított helyzete radikálisan megváltozik** a további teljesítést illetően.

Példa:

- tengerszennyezésben különösen érintett állam;
- leszerelési egyezmény, fegyvermentes övezetre vonatkozó jog

A FELELŐSSÉG FELHÍVÁSA NEM A SÉRTETT ÁLLAM ÁLTAL (48. CIKK) – KOLLEKTÍV JOGOK ÉS ERGA OMNES KÖTELEZETTSÉGEK

A sértett állam mellett bármely **nem sértett** (de érdekelt) **állam** is felhívhatja a jogsértő felelősségét, - de nem követelhet jóvátételt - ha a megszegett kötelezettség

az államok egy **csoportjának az érdekét szolgálta** és a felhívó állam a csoport tagja,

Példa: regionális emberi jogi vagy környezetvédelmi szabály

a **nemzetközi közösséggel, mint egészszel szemben áll** fenn.

Példa: népirtás tilalma, rabszolgaság tilalma, általában a jus cogens megsértése

A FELELŐSSÉGI IGÉNY

A sértett állam

Az egyéb jogosított
igénye

abbahagyás és meg nem
ismétlés

ua.

további teljesítés

ua.

helyreállítás, kártérítés,
elégtétel

NINCS

A FELELŐSSÉGI IGÉNY KORLÁTAI:

Az igényt az igények **honosságára** vonatkozó szabályok szerint kell beterjeszteni

Az igényérvényesítés előtt **ki kell méríteni a helyi jogorvoslati lehetőségeket**, ha azok hozzáférhetőek és hatékonyak (érdemiek.)

Ha a sértett állam érvényesen **lemondott** az igényéről, utóbb nem érvényesítheti.

A sértett **ráutaló magatartásából** következik, hogy belenyugodott az igény elenyészésébe (elévülésébe).

A BÜNTETT HELYÉBE LÉPETT RENDELKEZÉSEK: A JUS COGENS SÚLYOS (NAGYMÉRTÉKŰ VAGY RENDSZERES) MEGSÉRTÉSE ESETÉN IRÁNYADÓ SZABÁLYOK (40-41. CIKK)

Az államoknak együtt *kell* működniük abban, hogy jogszerű eszközökkel *véget vessenek* a súlyos jogsértésnek

Nem ismerhetik el jogszerűnek a jogsértéssel létrejött helyzetet és nem nyújthatnak segítséget a fenntartásához

(Emellett a felelősség általános szabályai is alkalmazandóak.)

ELLENINTÉZKEDÉSEK:

Cél: a teljesítés elérése

Eszköz: a jogsértővel szembeni kötelezettség időleges nem-teljesítése

Korlátok:

Anyagi jogiak:

Az ENSZ Alapokmányával ellentétes erőszak tilos emberi jogokra vonatkozó kötelezettségek a represszália humanitárius jogi korlátai
jus cogens

Eljárásiak

arányosság

csak előzetes értesítés után,

csak a jogsértő magatartás abbahagyásáig.

Nem alkalmazhatóak, ha kötelező döntést hozó bírói fórum előtt van az ügy

IV: RÉSZ: ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

A tervezet alárendelt a speciális felelősség-
értvényesítő mechanizmusoknak

A tervezet nem szól

a nemzetközi szervezetek felelősségéről

(ld. arról a 2011. évi tervezetet!)

az egyének (pl. háborús bűnösök)
felelősségéről

(ld. Jugoszlávia és Ruanda törvényszékek és Nemzetközi
Büntetőbíróság, valamint a számos „vegyes bíróság”, pl.
Kambodzsa, Sierra Leone, etc.)

KÖSZÖNÖM A FIGYELMÜKET!

**Nagy Boldizsár
ELTE ÁJK
Nemzetközi Jogi Tanszék
Tel.: 411- 6532
E-mail: nagyboldi@ajk.elte.hu**